

D.F. WATSON, A.J. HAUSER, *Rhetorical Criticism of the Bible. A Comprehensive Bibliography with Notes on History and Method*, Biblical Interpretation Series, 4, E.J. Brill, Leiden-New York-Köln 1994, ss. XX, 206

Trudno znaleźć jakis większy zarzut wobec tak ogromnego wysiłku, zbierającego w jednym dziele ponad dwa tysiące tytułów prac, zaliczanych lub odnoszących się do najmłodniejszego obecnie nurtu analizy literackiej tekstu biblijnego zwanego popularnie retoryką (rhetorical critic, rh. criticism, rh. approach) z grupy metod tzw. kontekstowych (contextual approaches): w zasadniczym zrębie odwołujących się w interpretacji do momentu bezpośredniego spotkania odbiorcy (np. czytelnika) z danym tekstem, przy uwzględnieniu szeroko pojętego kontekstu życiowego zarówno odbiorcy, jak i autora. „Retoryka skupia się na literackim skutku uporządkowanej jednostki (unit) tekstu biblijnego, bardziej niż na specyficznym charakterze poszczególnych fragmentów, które mogą być połączone celem sformowania tej jednostki” (s. 6).

Książka jest podzielona na dwie części: staro- i nowotestamentową, poprzedzone starannymi wstępami historyczno-metodologicznymi, zwięźle (łącznie na ok. 35 stronicach) charakteryzującymi prezentowany kierunek. Tytuły dzieł zostały pogrupowane według logicznego klucza: Stary Testament – opracowania ogólne, następnie dotyczące poszczególnych ksiąg protokanonicznych (podzielonych na historyczne, poetyckie i prorockie), a potem deuterokanonicznych; Nowy Testament – szczegółowe zagadnienia retoryki grecko-rzymskiej, ogólne problemy współczesnej retoryki, wybrane tematy retoryki nowotestamentowej, opracowania odnoszące się do pojedynczych ksiąg (w kolejności wg kanonu), wreszcie retoryka wczesnochrześcijańska.

W tej estetycznie wydanej książce jednak brakuje:

- niekiedy dokładności w przytaczaniu nazwisk autorów (przeważnie nie dostaje niemieckich umlautów z „o” tam, gdzie być powinny – np. s. 21 jest Alonso Schokel zamiast Schökel czy König zamiast König na s. 31;

- słówka Press tam, gdzie należy do całości nazwy (co może mniej drażni przy Indiana University niż Sheffield Academic) czy – a to już brzmi poważniej –

- danych wydań autorów starożytnych w językach oryginalnych tak ojców Kościoła, jak i klasyków świeckich – tu pomyślano tylko o anglofonach;

- alfabetycznego indeksu autorów, co niestety dość istotnie ogranicza możliwości korzystania, narażając czytelnika na niepotrzebne straty czasu przy przeglądaniu każdej grupy tematycznej z osobna.

Ponadto rzucają się w oczy:

- drobne usterki typograficzne (anemiczne nagłówki dość łatwo przeoczyć, nie sięgnąwszy wprawdzie do spisu treści) oraz

- pewna niekonsekwencja w systematyce (nieliczne pozycje reprezentujące inne approaches należało wyodrębnić w osobne podgrupy albo w ogóle ich nie zamieszczać – giną w zalewie konkurencji).

Mimo tych niedociągnięć, jak również niestety odstraszącej polskiego nabywcę ceny 74,50 US\$, *Rhetorical Criticism of the Bible* wydaje się pożytecznym narzędziem w warsztacie biblisty, zwłaszcza w zestawieniu z *New (wzgl. Old) Testament Abstracts* czy *CBQ*.

Kraków

Ks. WIESŁAW ALICKI

JOSEF SCHREINER *„Der eine Gott Israels“*. Gesammelte Schriften zur Theologie des Alten Testaments III. Herausgegeben von Erich Zenger zum 75. Geburtstag des Autors. Echter Verlag Würzburg 1997, ss. 333.

Ks. Josef Schreiner, emerytowany profesor Starego Testamentu na wydziale teologicznym uniwersytetu w Würzburgu, obchodził 14 kwietnia 1997 r. swoją 75. rocznicę urodzin. Z okazji tej okrągłej rocznicy, wydawnictwo Echter Verlag w Würzburgu wydało pod kierunkiem prof. Ericha Zengera z Münster, nową pracę prof. Schreiner a – *„Der eine Gott Israels“*, Würzburg 1997.

Prof. Schreiner jest znanym biblistą i badaczem St. Testamentu. Bogaty jest jego dorobek literacki. Omawiany tom podaje na końcu spis jego prac. Stanowi on 20 książek, 137 artykułów, 18 artykułów w słownikach i leksykach; 13 pozycji jako wydawca oraz redaktor 3 czasopism biblijnych i komentarzy biblijnych do St. Test. – *„Die Neue Echter Bibel. Kommentar zum Alten Testament mit Einheitsübersetzung“*, Würzburg 1980 nn (razem z J.G. Plöger).

75. rocznica urodzin była okazją do wydania przez prof. Ericha Zengera kolejnego tomu zawierającego prace prof. J. Schreiner a. Całość pracy składa się z 5 rozdziałów. Poszczególne rozdziały podejmują różne tematy. Wiodącym problemem całego tomu jest jedyność Jahwe – Boga Izraela. Autor stara się uzasadnić wiarę Izraela w jednego Boga Jahwe, co było jednym z centralnych problemów Starego Testamentu. Izrael zmagał się zachować wierność swemu Bogu Jahwe, co nie było łatwe na tle wpływu na Izraela polityzmu narodów ościennych.

Rozdział I zawiera 4 artykuły:

- 1 – „Der eine Gott Israels – das Heil aller?“
- 2 – „Zur Personwirklichkeit Gottes im Alten Testament“.
- 3 – „Kein anderer Gott! Bemerkungen zu Ex 34, 11–26“.
- 4 – „Ezechiel 34 im Hintergrund des johanneischen Wortes vom guten Hirten“.

Rozdział II – „Der Glaube Israels in seiner Geschichte”. zawiera 4 artykuły.

- 1 – „Glaube und Volk in der Heiligen Schrift. Eine bibeltheologische Grundlegung“.
- 2 – „Geschichtsdeutung im Alten Testament. Zum Anlaß und Zielsetzung, Sinnggebung und Verfahrensweise des deuteronomischen Geschichtswerkes“.
- 3 – „Jeremia und joschijanische Reform. Probleme, Fragen Antworten“.
- 4 – „Thora in griechischem Gewand. Dekalog und Bundesbuch (Ex 20–23)“.